

**Estudiar a la universitat
durant la pandèmia de
la covid-19, una visió
estudiantil**

**PAU ROIG MAS
RAQUEL SEBASTIÁN HERNÁNDEZ
AZAHARA PEÑA DE LA FUENTE**

Pau Roig Mas

Palma, 1999. Graduat en pedagogia (2021) per la Universitat de les Illes Balears. President del Consell d'Estudiants, vicepresident segon encarregat d'incidència política del Consell de la Joventut de les Illes Balears i membre del Consell Escolar de les Illes Balears. President de l'associació IDEES (Iniciativa d'Estudiants d'Esquerres) (2017-2019).

Raquel Sebastián Hernández

Palma, 2000. Estudiant d'infermeria a la Universitat de les Illes Balears. Secretària del Consell d'Estudiants, alumna col·laboradora de la facultat d'infermeria i fisioteràpia i membre de l'associació IDEES. Monitora de temps lliure pel Centre d'Estudis de l'Esplai i participant del voluntariat europeu «Un estiu solidari a Eivissa».

Azahara Peña de la Fuente

Eivissa, 1996. Estudiant d'educació social a la Universitat de les Illes Balears. Vocal de relacions externes i igualtat del Consell d'Estudiants, vocal de l'associació IDEES. Directora i monitora del centre S'Espurna, escola de temps lliure i animació.

Resum

En aquest estudi s'explica l'impacte que ha tingut la pandèmia ocasionada per la covid-19 per als estudiants de la Universitat de les Illes Balears (UIB) i de l'educació secundària en general del nostre territori. Des del confinament resultant de l'entrada en vigor de l'estat d'alarma declarat pel Govern d'Espanya fins l'actual curs acadèmic 2020/2021, aquest treball fa un recorregut pels efectes de l'adaptació telemàtica, pel que fa a les classes i avaluacions, la representació estudiantil i el seu paper en la defensa dels drets de l'alumnat, la salut mental d'estudiants i com va afectar el confinament i la continuïtat acadèmica en la nova normalitat, fent incidència en la presencialitat adaptada.

Paraules clau

Alumnat / Avaluació / Educació en línia

Resumen

En el presente estudio se explica el impacto que ha tenido la pandemia por COVID-19 para los estudiantes de la Universidad de las Islas Baleares (UIB) y de la educación secundaria en general de nuestro territorio. Desde el confinamiento resultante de la entrada en vigor del Estado de Alarma declarado por el Gobierno de España hasta el actual curso académico 2020/2021, el presente trabajo hace un recorrido por los efectos de la adaptación telemática en cuanto a las clases y evaluaciones, representación estudiantil y su papel en la defensa de los derechos del alumnado, la salud mental de los y las estudiantes y cómo afectó el confinamiento y la continuidad académica en la nueva normalidad haciendo incidencia en la presencialidad adaptada.

Palabras clave

Estudiantes / Evaluación / Educación en línea

Introducció

Ens trobam davant d'un estudi que es focalitza en la realitat estudiantil a la Universitat de les Illes Balears durant la pandèmia de la covid-19, declarada per l'Organització Mundial de la Salut (OMS) l'11 de març de 2020, tal com es recull en *El País* (2020) i en el portal La Moncloa (2020). Després d'aquest anunci la ciutadania d'arreu de l'Estat espanyol se n'anava a dormir amb la declaració de l'estat d'alarma del Govern d'Espanya, fet que suposava durant quinze dies buidar els carrers, iniciar el confinament i posar en marxa sancions per a totes aquelles persones que decidien sortir al carrer sense una causa justificada, fet que suposava un incompliment explícit de la norma i la posada en perill de la salut pública.

Es tancaren les fronteres, els comerços abaixaren la persiana, així com restaurants, gimnasos i tota mena d'establiments que tenien la consideració de no essencials. I, entre tant de moviment de pany i clau, es tancaven també les portes de tots els centres educatius.

En primera instància, i donant per fet que només es tractaria de dues setmanes, que alguns alumnes assumiren com a vacances, la majoria dels estudiants feren un alè al rebre la notícia, perquè per fi es donava una resposta a la situació d'incertesa esdevinguda de la pandèmia que envoltava l'assistència a classe i el risc de contagis i la possible suspensió d'activitats acadèmiques, com els exàmens.

Però, a mesura que passaren els dies, la situació sanitària distava molt d'estabilitzar-se i les declaracions d'estat d'alarma es convertiren en quinzenals un cop es va veure que el

confinament duraria més de l'esperat. L'alumnat va començar a continuar les activitats acadèmiques de forma telemàtica des de ca seva i s'obrí, així, un incert i nou escenari

Inici de l'educació a distància

L'adaptació a la docència en línia va ser un repte per a tots els agents implicats: alumnat, professorat i personal d'administració i serveis. Per als estudiants, l'educació a distància ens suposava un canvi radical en les nostres vides. No només es perdia l'activitat lectiva, sinó també la vida social dins la universitat que, més enllà de les activitats acadèmiques, és un pilar fonamental de la vida universitària.

Canviar a la modalitat en línia posà de manifest la poca preparació del sistema educatiu pel que fa a les TIC i la necessitat d'anar cobrint totes les realitats que s'anaven detectant. D'aquesta manera, la Conselleria d'Educació (2020) comprà 3.000 Chromebook per a alumnat no universitari i la UIB (2020) intensificà el servei de préstec de material informàtic, perquè l'alumnat pogués seguir amb el curs acadèmic. Les pantalles s'havien convertit en l'única sortida al món que tenia l'alumnat, però no només per fer classe, sinó també per connectar amb la vida social.

A més, en molts d'estudis, com poden ser els de ciències de la salut o d'educació, aquesta no presencialitat resultà una dificultat afegida, ja que segons l'estudi fet per Ardini [et al.] (2020) a l'Argentina, per a un 60,3 % dels estudiants enquestats era la primera vegada que utilitzaven espais virtuals per cursar els estudis, mentre que el 39,7 % restant ja havia usat al-

gun tipus de plataforma virtual per a l'aprenentatge.

Però el fet de poder seguir amb la docència a distància no només consistia en la possessió d'un ordinador, que moltes vegades arribaven a compartir entre tots els convivents d'un mateix nucli familiar, sinó que també implicava tenir un espai adient per a l'estudi, quant a mobiliari, condicions ambientals i entorn familiar. Una situació idònia que resultà inaccessible per a una part de l'alumnat.

S'afegia també la problemàtica per a totes aquelles persones que vivien en les zones rurals, de l'arribada esvaïda o bé manca de senyal d'Internet, una dificultat que intentà pal·liar la Conselleria d'Educació (2020).

Les persones afectades, però, no foren només les del col·lectiu estudiantil. Un 64 % dels participants en l'estudi fet per l'aplicació Kahoot (2020) en relació amb el cos docent, en general, «assegura que la part més difícil del canvi cap a una educació a distància fou la falta del contacte social amb els estudiants, així com veure'ls motivats». Encara així, un 75 % del professorat enquestat creu que l'alumnat treu alguna cosa positiva de la modalitat en línia.

De la mateixa manera, per al personal d'administració i serveis de la universitat la tasca cresqué, ja que van haver d'estar pendents de les aules virtuals, plataformes digitals i qualsevol incidència informàtica.

Videovigilància en els exàmens

En aquest sentit cal destacar la gran polèmica que es va generar entorn a la videovigilància durant els

exàmens del curs 2019-2020 i que encara compromet el curs 2020-2021. I és que el Pla de Contingència, publicat per la UIB el 15 de maig de 2020, va preveure la possibilitat que l'alumnat, sota requeriment del professorat, hagués de tenir la càmera encesa durant els exàmens en línia.

Aquesta comunicació provocà la reacció de la comunitat estudiantil encapçalada pel Consell d'Estudiants, que en un comunicat publicat el 26 de maig del 2020 es mostrà en contra d'aquesta mesura. En el comunicat es destacava que «aquesta avaluació videovigilada suposa una pressió psicològica afegida a la gran pressió a la qual estam sotmesos dia a dia, amb la incertesa i amb l'haver d'estudiar sense tenir unes instruccions clares que aportin tranquil·litat i seguretat». Al mateix temps que es titllà la mesura d'un «atemptat contra la intimitat i l'honor de l'estudiantat» i es demanà un major tarannà de diàleg per part de la Universitat.

Cal destacar que, com recull la SER (2020), el jutjat Contenciós Administratiu número 3 de Córdoba acceptà la denúncia d'un alumne, que alegava que la mesura viola el dret a la intimitat, tal com explicava el Consell d'Estudiants de la UIB. A més, el president del Consell d'Estudiants de Córdoba, Pedro Rivera, explicà que «perquè es produeixi aquesta videovigilància, l'alumne o alumna ha de donar primer el consentiment, quan es proposi utilitzar aquest sistema».

La Universitat no escoltà l'alumnat i se seguí amb aquesta pràctica. És més, un gran nombre d'alumnes es van haver de comprar càmeres web, ja que molts disposaven d'ordi-

nadors que no la tenien incorporada, fet que suposà una despesa més per a molts que no s'ho podien permetre en aquell moment, tal com recull el Consell d'Estudiants (2020) en un dels posicionaments i que es va publicar durant el confinament.

Queda clar que aquesta fou una de les polèmiques principals de l'adaptació en línia de l'educació universitària.

La salut mental de l'alumnat

En un estudi elaborat per la Confederació Estatal d'Associacions d'Estudiants (CANAE) (2021) es revela que el 72 % de l'alumnat considera la salut mental, a partir de la pandèmia, com la seva preocupació principal, només superada pels drets estudiantils (63,5 %) i els exàmens i les metodologies avaluadores (56 %). Aquesta preocupació neix a partir de la necessitat de crear mesures específiques per combatre la situació d'aïllament provocada per la pandèmia i els mesos de confinament.

El diari *Público* (2020) alertà també de la realitat del jovent LGBTI que vivia amb famílies que no els accepten i el doble confinament que això implicava, amb les conseqüències que suposava per a la seva salut mental.

La importància de la presencialitat

Durant aquests mesos ha quedat demostrat que les aules no són un punt de contagi i que tancar les aules no ajuda a seguir les classes, ja que aquest fet causa més ansietat i cansament a l'alumnat, i més dificultats i distraccions per seguir les classes a través d'una pantalla.

Tal com indicà el president de CRUE (2020): «no té sentit tancar l'activitat teòrica presencial en els campus quan és fora de la universitat on es produeixen els contagis. S'ha de saber diferenciar-ho.»

A més, la universitat no és sols un punt d'estudi, sinó un espai d'intercanvi d'opinió, d'experiència i de relació amb el grup d'iguals. Un lloc on es coneixeran les persones amb les quals compartir aula i projecte els anys que durin els estudis.

La representació estudiantil en pandèmia

Durant la pandèmia, la participació va apujar d'una manera notable, així com les reunions amb institucions i la direcció de la universitat, per tal de satisfer les necessitats de l'alumnat.

La comunicació amb l'alumnat, delegats i representants estudiantils és molt important per a un bon funcionament de les institucions educatives. I l'alumnat va reclamar aquest paper. D'aquesta manera, l'associació IDEES es va reunir amb la Conselleria d'Educació, després de passar una enquesta entre l'alumnat. A més, el SEPC començà una campanya a les xarxes socials amb les seves reivindicacions.

No només cresqué la representació, sinó que també en quedà acreditada la importància.

L'alumnat de ciències de la salut durant la pandèmia

Cal fer un esment als estudiants de ciències de la salut, en especial als d'infermeria i de medicina. En aquest sentit, cal destacar el paper de la De-

legació d'Alumnes de la Facultat de Medicina, que a l'inici de la pandèmia, i com recull el *Diario de Mallorca* (2020, aconseguí, a través d'una enquesta, que 400 alumnes es presentassin voluntaris per col·laborar en tasques diverses, com cuidar els fills del personal sanitari que feia front a la primera onada o dur la compra a casa de la gent més gran, i l'alumnat d'infermeria, de medicina i de fisioteràpia s'oferí a ajudar el servei públic de salut.

Així i tot, com explicà la degana de la facultat d'infermeria i fisioteràpia, Cristina Moreno, en la conferència «El impacto de la pandemia COVID en la formación sanitaria» (2021), a les Illes Balears es va arribar a l'acord que els estudiants de quart d'infermeria només anirien a ajudar el servei de salut de forma voluntària si fos estrictament necessari, a causa de la sobrecàrrega de feina i la falta de personal sanitari, de forma que es va anteposar la salut dels estudiants per damunt de tot.

A més, cal posar en valor la responsabilitat afegida dels estudiants de ciències de la salut com a persones joves la majoria, de la conscienciació en el compliment absolut dels protocols d'actuació ciutadana envers la covid-19, per no posar en perill, com a jovent, la salut de les persones usuàries dels centres sanitaris i, especialment, posant el focus en protegir les persones usuàries de les residències de gent gran.

Continuïtat acadèmica en la nova normalitat

La docència adaptada

El curs 2020-2021 va haver de ser adaptat a les circumstàncies i a la nor-

mativa marcada per les autoritats, i és per això que la UIB va aprovar un pla de contingència (2020-2021): menys presencialitat a les aules, grups reduïts, presencialitat intercalada i per torns (una part del curs assistia a l'aula i l'altra hi assistia de forma telemàtica). Les pràctiques en aules o en laboratoris es mantenien, però respectant els protocols.

Així doncs, segons aquesta normativa, quan l'alumnat entra en un edifici de la UIB ho ha de fer respectant la distància de seguretat, amb la mascareta cobrint boca i nas i s'ha de rentar les mans amb gel hidroalcohòlic, que es disposa a l'entrada principal de cada edifici. A més, es va introduir la figura de coordinador covid UIB i coordinador covid per edifici, «que eren els responsables de gestionar els protocols en cas d'un positiu o conèixer un estudiant amb símptomes» UIB (2020).

Per a tot aquell alumnat que es trobava en situació de confinament domiciliari, perquè eren positius, presentaven símptomes o bé perquè eren contacte estret amb un positiu, una vegada ho notificava a la universitat, el professorat tenia l'obligació d'adaptar les classes presencials (en cas de tenir-ne) i convertir-les en mixtes, perquè el confinament no suposàs un obstacle en la continuïtat acadèmica de l'alumnat.

Exàmens presencials

En aquest sentit, cal destacar que les facultats actuaren amb independència. Quan s'aixecà l'estat d'alarma l'alumnat de la facultat d'infermeria

i de fisioteràpia fou l'únic que va reprendre la presencialitat en les proves avaluatives. La resta de l'alumnat va haver d'esperar el curs següent per tornar a fer un examen presencial.

A més d'això, el personal d'administració i serveis quedà encarregat d'unes tasques que ningú els va assignar. Vigilar les aglomeracions d'un alumnat que estava nerviós i, a vegades, oblidava les mesures de seguretat.

El mes de gener, amb l'onada de contagis en la qual ens trobàvem, la polèmica relacionada amb aquest aspecte tornà. I és que, com recollí el diari Última Hora (2021), l'alumnat demanava seguir les classes i els exàmens de manera telemàtica, per tal d'evitar contagis.

En aquest aspecte cal destacar, però, la divisió que es generà en les xarxes socials i per part de la representació estudiantil. Així doncs, el Consell d'Estudiants (Cd'E) i el Sindicat d'Estudiants dels Països Catalans defensaren una mena de sistema mixt, amb mesures per extreure la seguretat sanitària. Mentre que l'associació IDEES defensà que, sempre que fos possible, es traslladassin els exàmens a la modalitat en línia.

Conclusions

A l'hora d'acabar el treball es pot concloure que, sens dubte, la covid-19 ha deixat entreveure la feblesa tecnològica del sistema educatiu i ha recordat que no tothom té els recursos disponibles i a l'abast per continuar l'educació de forma remota. No només es parla de dispositius electrònics, sinó d'espais personals adequats i confortables per seguir les classes en

línia i, en definitiva, una vida social davant la pantalla. El canvi de modalitat a tots els espais relacionals va difuminar els dies, que es van convertir en rutines monòtones.

I és que, a més, ha deixat clara una afectació alarmant de la salut mental del jovent que estudia o bé un agreujament d'aquesta derivada del confinament i l'aïllament físic. A més, s'hi han d'afegir les preocupacions constants a causa de la incertesa de les avaluacions i del progrés acadèmic. D'igual manera, la preocupació de l'alumnat va provocar que la participació estudiantil pugés de manera considerable en la defensa dels drets del col·lectiu estudiantil. Un col·lectiu que es va veure en una situació de desavantatge, al no participar directament dels espais de presa de decisions. Aquest fet feia més difícil que les seves reclamacions arribessin a port.

No obstant això, hi ha un col·lectiu al qual cal fer especial èmfasi, els estudiants de ciències de la salut, per l'afany i la predisposició a ajudar el servei de salut, i la coordinació del voluntariat universitari per dur a terme tasques per a la comunitat, a més de la responsabilitat afegida com a gent jove per protegir les persones usuàries durant les pràctiques clíniques.

La UIB va haver d'adaptar la docència per al curs 2019-2020, protocol que va arrossegar fins al present curs 2020-2021, al qual es van afegir altres modalitats, com són les classes mixtes i les classes en línia. A més, tot aquell alumnat que assistia a la UIB ho feia respectant els protocols establerts per la Conselleria de Salut.

Ningú es va imaginar que canviaria tot i es paralizzarien les nostres

vides i gestionar una situació completament nova no és fàcil. Aquest treball només mostra una part del total i s'expressa des de la visió estudiantil, sent aquesta, al mateix temps, una fortalesa i una debilitat.

La pandèmia ens ha deixat molts canvis; el temps serà el millor indicador de les seves conseqüències.

Referències bibliogràfiques

- ARDINI, C.; BARROSO, M. B.; CONTRERAS, L.; CORZO, L. (2020). «Estudiar durante una pandèmia: una mirada al rol del estudiante y la experiencia educativa en entornos virtuales en el marco del ASPO por la pandemia COVID-19». Publicació digital. Mutual Conexión. Facultat de Ciències de la Comunicació Universitat Nacional de Córdoba. Córdoba, l'Argentina. 2020.
- ASSOCIACIÓ IDEES. Instagram (s/f). (Recuperat 06/06/2021), d'Instagram.com. Lloc web: <https://www.instagram.com/associacioidees/>
- Blended learning on the horizon in the upcoming school year: Kahoot! EDU Survey (S/f-b). (Recuperat 08/06/2021), de Kahoot.com. Lloc web: https://kahoot.com/files/2020/08/Kahoot_EDU_Survey_Infographic_0820.pdf
- BERTACHINI, I. G. (01/03/2021). «Salud mental para estudiantes, una prioridad en tiempos de pandemia». (Recuperat 06/07/2021), de Canae.org. Lloc web: <https://canae.org/salud-mental-para-estudiantes-una-prioridad-en-tiempos-de-pandemia/>
- CADENA SER (ed.) (s/f). «Denuncian que la "videovigilancia" de los exámenes universitarios viola el derecho a la intimidad». https://cadenaser.com/emisora/2020/05/19/radio_cordoba/1589866575_022631.html
- CARMONA, J. (2020). Público.es. «El "doble confinamiento" de los jóvenes LGTB encerrados con padres que no les aceptan». Disponible des de <https://www.publico.es/sociedad/doble-confinamiento-jovenes-lgtb-encerrados-padres-no-les-aceptan.html>
- DIARIO DE MALLORCA (2020). «Más de 400 universitarios se ofrecen voluntarios para ayudar al IB-Salut». (04/07/2021), de *Diario de Mallorca*. Lloc web: <https://www.diariodemallorca.es/mallorca/2020/03/16/400-universitarios-ofrecen-voluntarios-ayudar-2796385.html>
- DIARI DE LA UIB (2020). «La UIB aprueba el Plan para la docencia presencial adaptada y el Plan de contingencia para el curso 2020-21». (03/07/2021), de la Universitat de les Illes Balears. Lloc web: <https://diari.uib.es/Hemeroteca/La-UIB-aprueba-el-Plan-para-la-docencia-presencial.cid639682>
- «Educació adquirirà 3.000 chromebooks per arribar a l'alumnat amb dificultats de connectivitat». (s/f). (Recuperat 30/06/2021), de Caib.es. Lloc web: <https://www.caib.es/pidip2front/jsp/ca/fitxa-noticia/>

strongspan-stylecolor1c697dco-
vid-19spaneducacioacute-adqui-
rirgrave-3000-chromebooks-per-
-arribar-a-lrsquoalumnat-amb-difi-
cultats-de-connectivitatstrong0

- «Educación y distintas entidades garantizan la conectividad al alumnado de Baleares sin Internet». (s/f). (Recuperat 06/06/2021), de Caib.es. Lloc web: <https://www.caib.es/pidip2front/jsp/es/ficha-noticia/strongspan-stylecolor1c697dco-vid-19spaneducacioacuten-en-colaboracioacuten-con-distintas-entidades-garantiza-la-conectividad-al-alumnado-de-las-illes-balears-sin-internet-strong1>
- «El Gobierno decreta el estado de alarma para hacer frente a la expansión de coronavirus COVID-19». (s/f). (Recuperat 30/06/2021), de Gob.es. Lloc web: https://www.lamoncloa.gob.es/consejodeministros/resumenes/Paginas/2020/14032020_alarma.aspx
- «Els alumnes poden demanar material tecnològic en préstec a través d'UIBdigital» (S/f). (Recuperat 06/06/2021), d'Uib.cat. Lloc web: <https://coronavirus.uib.cat/Arxiu-de-noticies/Els-alumnes-poden-demanar-material-tecnologic-en.cid642828>
- «Els estudiants de la UIB no volem que es vulnerin els nostres drets gravant-nos als exàmens. Des del CEUIB volem expressar el següent: (s/f). Disponible des de: <https://blocs.uib.cat/blogcde/files/2020/05/ComunicatVideovigilancia.pdf>
- Instrucció de la Secretaria General sobre el protocol d'actuació per fer l'avaluació en línia a la Universitat de les Illes Balears (15/05/2020). Disponible des de: https://coronavirus.uib.cat/digitalAssets/602/602357_instruccio-avaluacio-en-linia.pdf
- JIMÉNEZ, E. (2020). «Los retos de la universidad ante la segunda ola de la pandemia». (03/07/2021) d'Educaweb. Lloc web: <https://www.educaweb.com/noticia/2020/10/21/retos-universidad-coronavirus-19337/>
- Propostes del Consell d'Estudiants per fer els exàmens del primer semestre del curs 2020-21. Disponible des de: <https://blogcde.uib.cat/files/2021/01/Propostes-mesures-examens-2.pdf>
- SEPC UIB Instagram. (s/f). (Recuperat 06/06/2021), d'Instagram.com. Lloc web: https://www.instagram.com/sepc_uib/
- SEVILLANO, E. (11/03/2020). «La OMS declara el brote de coronavirus pandemia global». *El País*.
- ÚLTIMA HORA (2021). «Alumnos de la UIB quieren las clases "online" como medida para prevenir los contagios». Disponible des de: <https://www.ultimahora.es/noticias/local/2021/01/16/1230363/>

alumnos-uib-quieren-clases-online-como-medida-para-prevenir-contagios.html

- UIB. Protocol d'actuació de la UIB davant l'alerta sanitària pel coronavirus 2019 (SARS-CoV-2). (13/03/2020). Disponible des de: https://coronavirus.uib.es/digitalAssets/595/595995_protocoluib.pdf
- UIB. La UIB aprova el Pla per a la docència presencial adaptada i el Pla de contingència per al curs 2020-21. Disponible des de: <https://coronavirus.uib.cat/Arxiu-de-noticies/La-UIB-aprova-el-Pla-per-a-la-docencia-presencial.cid639876>
- VÍLCHEZ, M. A. (2020). «Denuncian que la "videovigilancia" de los exámenes universitarios viola el derecho a la intimidad». (04/07/2021), la SER. Lloc web: https://cadenaser.com/emisora/2020/05/19/radio_cordoba/1589866575_022631.html

